

4715
E. 28 V. 1.

A
KÖZÉPKORI
MAGYAR CÍMERTAN
JELKÉPEZÉSE

ÍRTA
HORVÁTH SÁNDOR

ÖT SZÖVEG KÖZTI CÍMERRAJZZAL

BUDAPEST, 1922
SZERZŐ KIADÁSA ÉS TULAJDONA

A
KÖZÉPKORI
MAGYAR CÍMERTAN
JELKÉPEZÉSE

ÍRTA
HORVÁTH SÁNDOR

ÖT SZÖVEG KÖZTI CÍMERRAJZZAL

BUDAPEST, 1922
SZERZŐ KIADÁSA ÉS TULAJDONA

23656

Minden jogot, a fordítását is, fenntartom.

A KÖZÉPKORI MAGYAR CÍMERTAN JELKÉPEZÉSE.

Hogy úgy a hazai, valamint a külföldi címertan [heraldika] a maga ábrázolásaiban egy — később letűnt — jelképező rendszer [symbolika, symbolizmus] hatása alatt állott és ennek a jelképezésnek ősforrásai: a Szentírás, a Melito vagy Pseudo-Melito: Clavis Scripturae-ja, a Physiologusok és Bestiariusok stb. voltak, azt — úgy vélem — már eddig is sikerült elég elfogadható módon bebizonyítanom.¹⁾

Hogy azonban ezen, a címertan terén merőben új felfogásom és új rendszerem talán egynéhány igazi szakértő, vagy pedig magát szakértőnek feltoló egyén előtt még inkább, idegenszerűen hat, hogy ezen felfogásommal, új elméletemmel, esetleg nem hajlandó egyetérteni, azt elfogadni, azt teljességgel méltánylom és értem is.

¹⁾ Horváth Sándor, „A csodaszarvas — Krisztus jelképe“, a „Magyarország“ 1921. évf. 66. sz. U.-attól: „Jelképek, szó-lásmódok egy ismeretlen forrása“, a *Magyar Nyelvőr* 1921. évf. 69—75. ll. „A Physiologus [a természetismerő, a természetbuvár]“, az *Ethnographia* 1921. évf. 1—40. ll., különlenyomatban is. Horváth Sándor, Magyarország címere, Budapest, 1921.

BUDAPEST, 1922

„FORTUNA“ KÖ., KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET ÉS ÜZLETI KÖNYVEK
GYÁRA R.-T.

Mert kétségtelen, hogy teljes szakítást jelent új elméletem az eddigi semmitmondó rendszerrel szemben, és egészen új mesgyéket jelöl ki a címertani kutatások terén.

De viszont, aki úgy a hazai, valamint a külföldi középkori címereket egybevetette, vagy egybeveti, annak észre kellett és észre kell vennie, hogy az a sok, feltűnő egyezés csakis *egy közös ősforrásban lefektetett rendszer* alapján keletkezhetett és, hogy ezen címerek az illető közös forrás, eredet alapján és révén, ugyanazon az alapon is fejtenők meg, és jelképes jelentésükben *egy és ugyanazon gondolatot*, jelenetet stb. fejezik ki.

Ezen alkalommal — mintegy mutatványul — a középkori magyar címertan azon címereiről óhajtók szólni, amelyekben *ruhás vagy mezitelen nő szerepel, fején kosszarvakkal, szarvasagancsokkal, vagy pedig két hallal a füle körül.*

Ezek az egyébként már jól ismert címerek a következők:

- I. Az Ákos nemzetség címere.
- II. A Boksa-nemzetségbeli Soós cs. címere. [1418.]
- III. A Bethleni és Zbugyay cs. címere. [1431.]
- IV. A Dobry, Ivánczy és Fernekágyhy cs. címere. [1431.]
- V. A Hunt-Pázmán nemzetségbeli Forgách család címere. [1525.]

Kisértsük meg ezen címerek azonos jelképezésének megfejtését.

Eddigi kutatásaim alapján állítom, hogy ez csakis az ú. n. Melito-, Physiologus- és Bestiárius-szövegek stb. alapján történhetik sikerrel.

Ezen címerekben azt látjuk ugyanis, hogy: az egyikben a nő, hajadon, asszony *füléhez két hal tapad, azok mintegy sugalmazták*; a többiben *a fején nő ki a két kosszarv, vagy a fülén nő ki a szarvasagancs*, mintegy így szül.

Aki a különböző Ph.-szövegeket ismeri, annak azonnal eszébe jut azoknak a „menyét“-fejezete.

Ezek a fejezetek azt mondják egyrészt, hogy: „a menyét a száján át fogan és a fülén keresztül szül“; vagy pedig fordítva: „a fülén keresztül fogan és a száján szül“.¹⁾

Azt hiszem tehát, hogy nem erőltetett feltevés, sőt, az elmondottak alapján nyilvánvaló, hogy a „menyét“ — és a *címerbeli asszonyok között* valamelyes összefüggés van.

A címerbeli asszony ennél fogva nem lehet más, mint a: „*hölgy-menyét*“, vagy „*menyét-asszony*“, a mai: „*menyasszony*“.

A *menyét-asszony* szónak a megfejtése *Tagányi Károly* érdeme,²⁾ s én most csak

¹⁾ Ld. *Horváth Sándor*, a Physiologus, az Ethnogr. 1921. évf. 15. l. Görög Ph. 21. fej., és Hugo de S. Victore Ph.-a, menyét-fejezet. Patr. Lat. CLXXVII. köt.

²⁾ *Tagányi Károly*: „A hazai élő jogszokások gyűjtéséről“ c. alapvető műve 27. l. U.-az németül is, 39. l. Vd. ö. *M. Nyelvtör*, 1922. évf. 79. l.

szélesbiteni akarom azt a területet, amelyet ez a szó egybefoglal.

Hogy ez a szó még a *pogány magyarság* alkotása, azt Tagányi fejtegetései is bizonyítják.

Alábbi fejtegetéseim pedig bizonyítani fogják azon állításaimat is, amelyeket a *csodaszarvassal* kapcsolatban kockáztattam.¹⁾ Jelesem, azt a folyamatot óhajtom a t. olvasó elé állítani, amelynek révén egyes pogány emlékeknek, szokásoknak, felfogásoknak, a kereszténységre térés után is sikerült, illetőleg kellett — mert ősrégi jogszokásokkal, felfogással kapcsolatban kiirthatatlanoknak bizonyultak — létüket, fennmaradásukat megtartaniok.

Ez a folyamat pedig a *Melitonizmus* és *Physiologismus*, a Physiologus tanításainak keresztény, vallás-erkölcsi moralistikája.

Valószínűnek tartom ugyanis, hogy az ősmagyarok nemcsak a hozományprémek miatt nevezték a menyasszonyt menyétaszszonynak, hanem náluk is valami pogány mythologiai vagy erkölcsi jelentősége volt. Valószínűleg azt t. i., hogy a *menyétaszszony* éppen olyan tiszta, fehér, mocsoktalan, mint a hölgymenyét [menyét] préme.

Mert, hogy a keresztény Physiologusok a menyétet ilyen — természetesen csak

¹⁾ Ld. Horváth Sándor, „A csodaszarvas = Krisztus jelképe“, a „Magyarország“ 1921. évf. 66. sz. Horváth S.: „Jelképek, szólásmódok egy ismeretlen forrása [Physiologus]“, a *Magyar Nyelvőr* 1921. évf. 69–75. ll. U. az „A Physiologus“, az Ethnogr. 1921. évf. 1–40. ll. különlenyomatban is.

mesébe illő — tulajdonsággal ruházták fel, az kitűnik és kétségtelen a Ph.-ok menyét-fejezeteiből.

Ezzel a tanítással azonban, mely szerint a menyét a száján át fogan és a fülén szül [vagy fordítva], nem akart egyebet, mint a „virginitas“-t, a szűzességet érteni, és ezt akarta az ókor és középkor jelképezni a maga naiv, kezdetleges tudású embere előtt.

Éppen ezért pld. „*menyecske*“ [menyétcske] a népnél, az a férjes nő ma is, akinek méhét magzat még nem nyitotta meg.

Csakhogy viszont, az elmondottakkal kapcsolatban azonnal eszünkbe jut a kereszténység azon magasztos tanítása is, amely a *bethlehemi istálló-jelenetről*, a bold. Szűz-Máriáról szól.

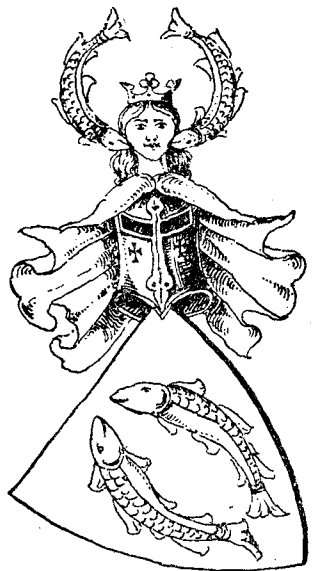
Ő az egyedüli, aki Jézus születése után is megtartotta szűzességét.

Nézzük és vizsgáljuk tehát az elősorolt címereket abból a szempontból, jelképezhetik-e azok a bold. Szűz-Máriát, vagy sem?

Lássuk tehát ezen címereket egyenkint.

I.

Az Ákos-nemzetség címere.

Ebben a címerben a pajzsban két halat, a sisakdíszben pedig egy koronás női törzset látunk, amelynek füléhez jobbról-balról egy-egy fel- és befelé görbülő hal tapad,¹⁾ mintegy sugalmaz.

Az ősgörög Physiologus, Hugo de S. Victore Ph.-a szerint — miként már többször említettem — a menyét az, amely imígyen fogan.

¹⁾ Vd. ö. Csoma József, Magyar Nemzetségi címerek, I. tábla, 2. ábra. Ugyanilyen az ugyanazon nemzetségbeli Bebek stb. család címere. Ld. U. ott 26. l.

Felsőolaszországi tanulmányútam alkalmával, talán Milánóban, a híres Bréra-képtárban, láttam egy középkori Madonna-képet, ugyanilyen két hallal. V. ö. De Rossi: „De Christianis monumentis IX^oYN exhibentibus. Pitra, Spic. Solesm. III. köt. 545—580. ll.

Minthogy azonban itt hajadont, szűz-asszonyt látunk, akire a menyétről elmondottak teljesen reáillenek, — ez az asszony csak a menyét-asszony lehet. Egy olyan kivételes szűz, aki szülése dacára is az maradt.

Ez pedig nemcsak a középkor keresztény, valláserkölcsi felfogása és tanítása szerint, hanem a mai felfogás szerint is, nem volt más, és ma sem más, mint a bold. Szűz-Mária.

A fején koronát látunk; a korona Melito szerint az örök dicsőség koronája, jutalma. De egyébként is, ki lehet az az asszonyok között, akit a korona megillette, ki az egész világ asszonyainak királynője?: a bold. Szűz-Mária!

A két hal [ἰχθύς] pedig Krisztus Urunk jelképe, a két szövetség: az ó- és újnak az alakjában.¹⁾

És, ha ez akárkinek furcsának, lehetetlennek látszanék, hivatkozom és idézem a M. Nemz. Múzeum Physiologusának a szavait: „Mert, ha valaki kételkednék abban, hogy miképen lehet ezt a tisztátalan madarat Krisztus jelképezésére alkalmazni, valamint a kígyót, a sárkányt, az oroszlánt és a sast, vagy ezekhez hasonlókat, az tudja meg, hogy ha a vitézséget és az uralmat példázák, akkor: Krisztus, ha pedig a ragadozást, akkor: az ördög.²⁾

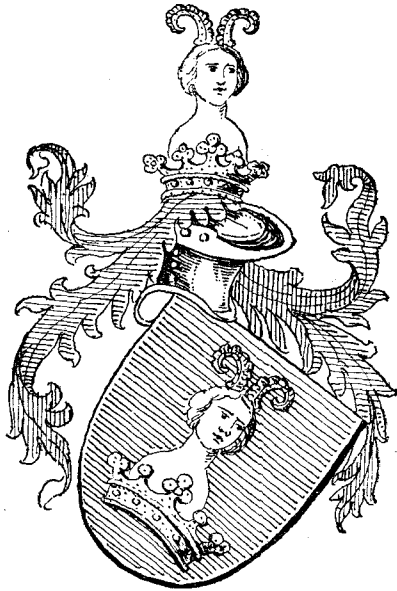
¹⁾ Ld. Pitra, Melitonis Clavis Scripturae, az Anal. Sacra II. köt.; U. az, Spic. Solesm. III. kötet. 500 l. jzet és 557. l.

²⁾ A lilé-madár. Ld. Horváth Sándor, A Physiologus, az Ethnogr. 1921. évf. 37. l. 26. fej.

És, ha a két hal a Szentírás, az: *ἀεὶς* *λόγος*, a „verbum Divinum“, az „örök ige“, akkor kérдем, vajjon nem tényleg az ember fülén át termékenyít-e az egyház, amikor tanít, és nem a szájon át szül-e a hívő, a a papok, amikor az imát stb. mondja, vagy amikor az egyház tanítását hirdetik, tanítják?

II.

A Boksa-nemzetségbeli sóvári Soós család címere.

Ebben egy arany koronából növő mezítelen, gyönyörű szóke hajú női felsőtörzs

fejéből két kosszarv nő ki, mintegy a fején át szüli azt.¹⁾

Az ősgörög Ph. *antilópe*-fejezete, és a latin Physiologusok ugyanezen fejezete, Hugo de S. Victore Physiologusának *bak*-fejezete azt mondja, hogy az embernek is két szarva van, amelynek segítségével a gonosztól szabadulhat, és ez: az ó- és új-szövetség.²⁾

Az ó- és újszövetség pedig az Istent, annak egyszülött fiát: Krisztus Urunkat példázza és jelképezi.

Tehát ennél a címernél is a *szeplőtelen fogantatást* látjuk vallás-erkölcsi jelképezésben, keresztény hieroglypha alakjában kifejezve.

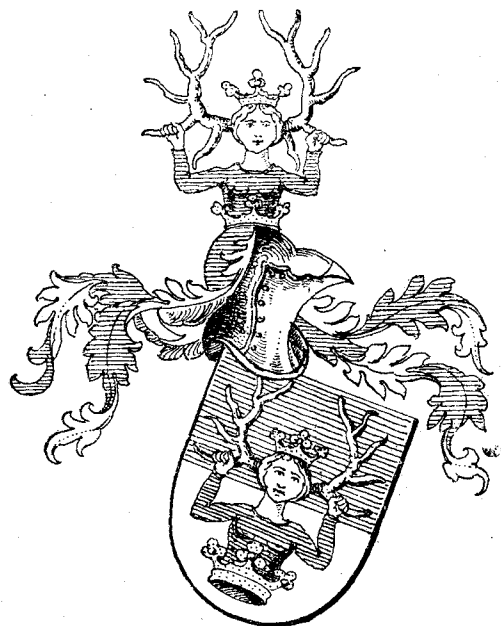
¹⁾ Vd. ö. *Turul*, III. köt. 114. l., *Siebmacher* IV. k. 419. tábla.

Bárczay, A heraldika kézikönyve, 25. l. 77. ábra. *Csoma J.*, Magyar nemz. címerek, II. tábla, 3. ábra.

²⁾ Ld. *Horváth Sándor*, id. m. 19. l. 36. fej., 29. l. 9. fej. — A Boksa-nemzetségbeli Mick-bánnal kapcsolatos meséről, legendáról, más alkalommal fogok szólni.

III.

A Bethleni- és Zbugyay-címer.

Ebben a címerben is koronából növő koronás hajadont látunk; két fülén keresztül szarvasagancsot szül.¹⁾

Mint hogy ez a címer fő-alkatrészeiben teljesen egyezik az utána következő Dobry-címerrel, ennél fogva arra nézve is az alatt elmondandó okoskodás és következtetések mérvadóak.

¹⁾ Vd. ö. *Turul*, XX. köt. 36. l. És az itteni I. alatti 1 jegyzettel.

IV.

A Dobry-, Ivánczy- és Fernekágyhy-címer.

Éppen úgy, miként az előbbi Bethleni-címerben: arany koronából emelkedő, koronás hajadon, aki fülén keresztül szarvasagancsot szül.¹⁾

Ha minden embernek „két szarva“ van, az ó- és új-szövetség, és ha a „csodaszarvas“ Krisztus Urunk jelképe,²⁾ akkor az agancs

¹⁾ Vd. ö. *Bárczay*, A heraldika kézikönyve, 136. l. 367. ábra. Hibásan; Dobay-néven közli. *Turul*, XXIV. köt. 78. l. színes melléklettel.

²⁾ Ld. a legelső 1. jegyzetet.

a „pars pro toto“ elve alapján, de meg Melito szerint is, szintén Krisztus Urunk jelképe.

Az előzőkben, továbbá az Ákos-nemzetség, és a Soós-címereknél elmondottak szerint is, ez a nő, asszony sem más, mint a *menyéta* asszony.

Végezetül:

V.

A Forgách-család címere.

Ez a címer már koránál fogva is — XVI. század harmadik tizede — bizonyos elfajulást, módosulást, vagy mondjuk úgy, hogy fejlődést mutat.

Ebben a címerben is megvan, a koronás szűz, a hajadon; fülén át a két félholdtól fogantatik a [Hunt-Pázmán nemzetség félholdja, kettős alakban]; törzse egy szem-

közt álló csörsisakon pihen, amelyet palástja jobbról-balról mintegy eltakar. Az én címer-tani szemem azonnal eszembe juttatja, hogy a két félhold az egyház két testamentoma, az ó- és új szövetség [Luna = ipsa ecclesia], amely viszont a Szt. Lelket is példázza. A sisak nem egyéb, mint az örök üdvösség reménye [galea = spes aeternae salutis], ami nem más, mint Krisztus Urunk, a Megváltó.

És itt meg eszembe jut — mert valamikor olvastam — S. Romanus szépséges görög éneke: „Canticum in Christi nativitate“, amely latin fordításban így hangzik:

III.] „Matris pater ultro filius factus est; Salvator infantium infans in praeseptis iacuit. Quem, ut agnovit, genitrix ait: „Quid hoc est, Fili! Quonam modo in me satus fuisti, et quo pacto innatus es mihi? Te intueor, *Viscera mea*, et obstupesco; lacte enim ubera tument, et innupta sum. Equidem Te video in his fasciis, sed virginitatem adhuc sentio a te sigillatam, qui eam servasti, dum nasci dignatus es, infans novus, Deus ante saecula.“¹⁾

Vagyis itt a címer *Krisztus Urunk születésének* pillanatát mutatja be nekünk keresztény hieroglyphákban. A sisak úgy van elhelyezve, mintha az a Bold. Szűz Mária testének belseje lenne!

Tehát, ez a címer is a bold. Szűz Máriának szeplőtelen fogantatását és a születés pillanatát állítja elibénk, azt jelképezi. Még pedig rejtett jelképben, mert maga ez a jelenet, címerben, természetes ábrázolás-

¹⁾ Pitra, Anal. Sacra I. köt. 1—11. ll. [2. l. 3. vers].

ban, izléstelen lenne. A szűz ennél fogva nem más, mint Magyarország Patrónája, a Magyarok Nagyasszonya!

* * *

Amde, ezen címerek valláserkölcsi jelképes ábrázolásán kívül, még egyes címerek és a kitüntetett *neve között* is tudok kellő kapcsolatot létesíteni.

Nevezetesen, a középkor — a maga naiv logikájával szerette az ú. n. „*ad allusionem nominis*” címereket, vagyis az olyanokat, amelyek a névvel azonos, vagy pedig azzal közeli, rokon gondolatot juttattak az emberek eszébe.

Igy a „*Bethleni*” név hallatára, amelyet a középkorban igen gyakran „*Bethlehem*”-nek [Bethleem] is olvastak és irtak, a középkor címernökének — aki ebben az időben okvetetlenül pap volt — a bethlehemi csodás történet jutott az eszébe, az lebegett lelki szeme előtt, és ezt a körülményt felhasználta arra, hogy a kitüntetendő *nevét* az adományozandó *címerrel* valamelyes összhangba, összefüggésbe hozza.

Ez a címereslevél Milanóban kelt, és így olasz címerfestő műve, aki a középkor jelképezéséhez alaposan értett.

A *ghymes*i *Forgách* család nevének hallatára pedig szintén a *csodaszarvas* [gím] *Krisztus Urunk jelképe* jutott eszébe, azzal a különbséggel, hogy itt a két hal helyett

két félhold [az egyház, ó- és újszövetség] van; a bold. Szűz pedig a „*sisak*”-ot, az örök *üdvösség reményé*-t [galea = spes aeternae salutis]: Krisztust szemléli. A *Forgách* név pedig szt. Józsefre emlékeztette, aki tudvalevően Jézus nevelőatyja volt, de egyuttal *ács is!*

Ma talán kicsinyesnek tűnhetik föl a középkori címertannak ez a felfogása, gondolatfűzése — de ilyen volt!

És erről *ma* sem én, sem pedig más *nem tehet!*

A *Soós* család neve a görög σωός, σως, (σωτήρ) révén a sértetlenséget, a megváltottságot, a *Megváltót* juttatta eszébe a címer-nöknek. Ezért a címerben a megváltás jelképe.

Aki ebbe nem tud, vagy nem akar beleilleszkedni, vagy *nem akarja* ezt megérteni, az nem tudja és nem fogja a kezdetleges, vallásos középkort soha sem megérteni, mérlegelni és méltányolni tudni.

Egyébként ez a felfogás idézte elő a középkorban a *nő* iránti határtalan tiszteletet és megbecsülést, amely azóta — úgy találom — alaposan ellanyhult.

Az elmondottakkal tehát — úgy vélem — sikerült a *menyét* + *asszony* valláserkölcsi jelképes jelentését megvilágítanom, hiteles címertani képét több példányban is bemutatnom.

És azt hiszem, hogy az elmondottak nemcsak *művelődéstörténeti*, hanem *nyelvészeti, címertani és néprajzi* stb. szempontból is érdekesekek.

Élesen bevilágítanak az elmondottak a vallásos középkor felfogásába, egész gondolatvilágába, amelyet még ma sem tudunk teljesen megérteni.

És, hogy ilyen volt — azt hiszem — ezek után senkisémm kétkelkedhetik benne. Csak meg kell érteni, és ezt a megértést akarni is kell.

De — befejezésül — kérdem mármost, vajjon igaza van-e bírálómnak, amikor bírálatában azt meri állítani rólam és művemről, hogy, amit irok: „puszta játék, és pedig Istennel s a legszentebb dolgokkal űzött méltatlan játék.“¹⁾

Kérdezem már most, vajjon tehetek-e én arról, hogy a vallásos középkornak ez volt a vallás-erkölcsi jelképező felfogása? Hogy ez éppen így tetszett a középkornak a legjobban? És, hogy csakugyan olyan méltatlan játék-e ez?

Mert, — ha igen — akkor vonja mind-ezekért a vallásos középkort felelősségre — ha meri, és ha tudja!

1) *Turul* XXXVI. köt. 46—48. ll.

Művem józan, észszerű bírálatát ld. az „*Ungarische Jahrbücher*“ II. évf. 80—81. ll. Megjegyzem azonban, hogy ezen t. bírálóm sem rendelkezik a kellő előismeretekkel, szaktudással, amely az ilyfajta felfedezés megbírálásánál elmaradhatatlan kellék.

De állítom, hogy bírálata nem egyéb, mint egészen közönséges, tudatlanságból eredő, rágalom.

Mert helyesen mondja a Physiologus: „Azért minden tanult írástudó menyeknek országában hasonló a családos emberhez, ki az ő kincseiből újakat és régieket hoz elő. [Máté, XIII. 52.]”¹⁾

Budapesten, az Úr 1922. évében, a Bold. Szűz Szeplőtelen Fogantatása napján.

¹⁾ Ld. a Latin Physiologus 27. fejezetét.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ:

<p>Ad allusionem nominis-
címerék, 16.
<i>ἀεὶὸς λόγος</i>, 10.
Ákos-nzetség, 4. 8. 14.
— címere, 4, 8. 14.
Bak, 11.
Bárczay Oszkár, 11. 13.
— műve: A heraldika
kézikönyve, 11. 13.
Bebek cs., 8. — címere, 8.
Bestiáriusok, 3. 5.
Bethlehem [Bethleem], 16.
— i istálló-jelenet, 7.
Bethleni és Zbugyai cs.,
4. 12. — címere, 12.
13. 16.
Boksa-nzetség, 4. 10. 11.
— belí Soós cs. 4. 10. 14.
17. Címere, 4. 10. 14.
17. — belí Mick-bán, 11.</p> | <p>Címer és a tulajdonos neve
közti kapcsolat 16,
Címertan [heraldika], 3.
— jelképező rendszere
[symbolizmus]. 3. — Ös-
forrásai: A Szentírás,
Melito [Pseudo-Melito];
Clavis Scripturae, Phy-
siologus-k, Bestiariu-
sok stb. 3. — i kutató-
sok új irányja, 4. Ezen
új irányokat Horváth
Sándor állapítja meg.
3—19.
Csodaszarvas = Krisztus
jelképe, 3. 6. 13. 16.
Csoma József, 8. — műve:
Magyar Nemz. címe-
rek, 8.
De Rossi: „De Christianis
monumentis stb“. c.
műve: 8.</p> |
|---|---|

Dobry, Ivánczy és Fernek-
 ágyhy cs., 4. 12. 13. —
 címere, 4. 12. 13.
 Ember termékenyülése, 10.
 Fernekágyhy ld. Dobry
 alatt.
 Féihold [az egyház, az
 ó- és új-szövetség jel-
 képe], 16.
 Forgách cs. [a Hunt-Páz-
 mán-nzetségből], 4. 14.
 16. — címere, 4. 14. 16.
 Heraldika ld. címertan.
 Hieroglyph, 11. 15.
 Horváth Sándor, 3. 5. 6.
 9. 11. — megállapítja
 a címertan ősforrásait,
 3—19. Ezek segítségével
 megfejtí a közép-
 kori címerek jelképeit,
 3—19. — Művei: 3. 5.
 6. 9. 11.
 Hölgymenyét, 5.
 Hugo de S. Victore, 8. 11.
 — Physiologusa, 8. 11.
 Hunt-Pázmán nzetség, 4.
 címere, 4. 14. 16.
 Ιχθυς, [hal], 8. 9.
 Irástudó, a tanult, 19.
 Isten, 11.
 Ivánczy ld. Dobry alatt.
 Jelképező rendszer [sym-
 bolika, symbolizmus], 3.

Jézus, 7. 17. — nevelő-
 atyja: Szt. József, 16. 17.
 József, Szt., 16. — Jézus
 nevelőatyja, 17.
 Kosszarv, 4. 10. 11.
 Középkor, 17. 18. — val-
 lásos felfogása, 17. 18.
 Krisztus, 9. 11. 13—16.
 — jelképezése, 9. 11.
 13—16. — születésének
 jelképes ábrázolása,
 15. 16.
 Lile-madár, 9.
 Madonna-kép, 8. — füle-
 mellett két hallal [a mi-
 lanói Brérában?], 8.
 Magyarország címere, 3.
 Mária, a Bold. Szűz, 7.
 9. 15. 16. — szeplőtelen
 fogantatása, 11. 15. 16.
 Ennek jelképes ábrázolá-
 sása, 11. 15. 16.
 Máté ev., 19.
 Megváltás, 17. — jelképe
 címerben, 17.
 Megváltó, 17.
 Melito [Pseudo-Melito]:
 Clavis Scripturae, 3.
 5. 14.
 Melitonismus = a Melito
 [Pseudo-Melito] művé-
 ben szereplő vallás-er-
 kölcsi jelképező rend-
 szer, 6.

Menyecske [menyé-
 tecske], 7.
 Menyét, 5. — ről mesés tu-
 lajdonság, 5.
 Menyét+asszony, 5. 6. 9.
 14. 17.
 Mick-bán, 11. — nalkapcso-
 latos mese, 11.
 Milano, 8. 16. — i Bréra-
 képtár, 8.
 Ó- új-szövetség, 9. 11.
 Ördög = ragadozás, 9.
 Örök ige, 10.
 Papok, 10.
 Physiologismus = a Physi-
 ologusok vallás-erk. jel-
 képező rendszere és mo-
 ralistikája, 6. ,
 Physiologusok, 3. 5—9.
 11. 19.
 Pitra bíboros, 8. 9. — műve:
 1. Spic. Solesm., 8. 9.
 2. Anal. Sacra, 15.
 Pogány magyarság, 6.
 Ragadozás = az ördög, 9.
 Rákóczy Aladár, címer-
 tani festőművész, 19. —
 készítette e füzet mű-
 vészi rajzait, 19.

Romanus, Sctus. 15. —
 görög verse Krisztus
 születéséről, 15.
 Siebmacher, 11.
 Sisak [galea], 15. 16. —
 az örök üdvösség re-
 ményének jelképe, 16.
 Σωος, σως (σωτήρ) a Soos
 cs. nevével kapcsolat-
 ban, 17.
 Szentírás, 3. 10.
 Szent-Lélek, 15. — jelké-
 pezése, 15.
 Szeplőtelen fogantatás, 11-
 15. — jelképes ábrázolá-
 sában, 11. 15.
 Szűzesség [virginitas], 7.
 Tagányi Károly, 5. 6. —
 műve a hazai jogszoká-
 sokról, 5.
 Turul, címertani folyóirat,
 11—13. 18.
 Ungarische Jahrbücher, 18.
 Uralom = Krisztus, 9.
 Verbum Divinum, 10.
 Virginitas [szűzesség], 7.
 Vitézség = Krisztus, 9.
 Zbugyay cs. ld. Bethleni
 alatt.

Ára 120 korona.
